

Milieu en rechtvaardigheid

Auteur(s):

Keuzenkamp, H.A.

Verschenen in:

ESB, 82e jaargang, nr. 4096, pagina 181, 5 maart 1997

Rubriek:

Redactioneel

Trefwoord(en):

w elvaartseconomie, milieu

De relatie tussen milieu en economie staat weer hoog op de agenda. Eind dit jaar wordt in Kyoto een wereldklimaatconferentie gehouden, na een soortgelijk gebeuren vijf jaar geleden in Rio. Dichter bij huis buigt het kabinet zich binnenkort over het aanzicht van Nederland na de eeuwwisseling. De interdepartementale commissie economische structuurversterking verkent de komende behoefte aan infrastructuur in brede zin, daarnaast bereid de commissie Hafkamp een rapport voor over 'Milieu en economie'. Reden voor de milieubeweging om zich schrap te zetten.

Een aantal natuur- en milieuorganisaties heeft daartoe een eigen nota geschreven¹. Hierin staat, zoals het de milieubeweging betaamt, duurzaamheid centraal. Voor economen biedt dat aanknopingspunten. Ook uit de concrete voorstellen blijkt dat econoom en milieu-activist vaak gemeenschappelijke grond hebben. Maar toch zal de doorsnee econoom moeite hebben met 'Samen-werken aan groene welvaart'. De belangrijkste reden is dat als uitgangspunt rechtvaardigheid wordt genomen. Dat is, net als milieu, een hoog goed, maar niet erg nuttig om milieubeleid te motiveren. Milieu is te belangrijk om aan egalitaristen over te laten.

Milieu-activisten hebben de neiging om rechtvaardig te willen wezen door het axioma dat er een 'milieugebruiksruimte' zou zijn, die objectiveerbaar is en niet afgewogen mag worden tegen andere zaken (zoals genot ontleend aan sportvissen of motorcross). De nota stelt dat "iedere wereldbewoner evenveel aanspraak kan maken op zijn/haar deel van de hulpbronnen/milieugebruiksruimte" (blz. 10). Een voorbeeld (op blz. 28) geeft aan wat dit kan betekenen: de vleesconsumptie moet terug, om een bijdrage te leveren aan het "in pas brengen van landbouw en voedselconsumptie met de milieugebruiksruimte in ons land". Nu zijn er goede redenen om onze veestapel terug te brengen (helaas heeft de varkenspest slechts een tijdelijk en bovendien weinig diervriendelijk effect op de omvang daarvan en, erger, worden boeren zelfs gecompenseerd voor de gevolgen van dit bedrijfsrisico). Maar het is niet a priori uit te sluiten dat Nederland relatief goed toegerust is voor het bedrijven van grootschalige en intensieve landbouw. Een deel daarvan kan voor eigen consumptie dienen, een deel voor export naar landen die een comparatief voordeel voor ander goederen hebben, zoals woestijnsafari's.

Minder vlees eten levert geen bijdrage aan het hongerprobleem elders. Anders gezegd, er is geen gegeven koek, die milieugebruiksruimte heet, en waarvan een hap van de één honger voor de ander betekent. Het begrip milieugebruiksruimte brengt de discussie op het zijspoor van verdeling en is daardoor onvruchtbaar voor de milieukwestie².

In het voorbeeld van de veestapel bestaat het werkelijke probleem uit de externe effecten van vleesproductie. Deze storen het subjectieve genot van milieuconsumptie en moeten daarom van een prijskaartje worden voorzien. Het op de markt brengen van emissierechten (bijvoorbeeld voor ammoniak) is een marktconforme mogelijkheid. Als stemvee meent dat er teveel emissierechten in omloop zijn, kan het de overheid een deel uit de handel laten nemen door het kopen van zulke rechten. Dit is doelmatig en tevens rechtvaardig naar boeren, die eerder investeringen hebben gedaan in het kopen van emissierechten of beperken van uitstoot. Met het verdelen van een objectief gegeven milieukoek heeft dit niet te maken.

Er is echter een moment waar externaliteiten in de sfeer van publieke goederen komen. Verdellende rechtvaardigheid is hier van groter belang. Maar zelfs dan heeft moraliseren over milieugebruiksruimte en rechtvaardigheidsbesef weinig voor een oplossing te bieden. Voorbeelden van publieke goederen zijn de ozonlaag en het klimaat. Het genot dat economen eraan ontnemen vermindert het genot van milieu-activisten niet (met andere woorden, het zijn niet-rivaliserende goederen), terwijl het ook niet mogelijk is om iemand van het genot uit te sluiten. Het is uit de welvaartstheorie bekend dat de markt niet optimaal voorziet in zulke publieke goederen (of de bescherming ervan). Daarom is overheidsingrijpen of coördinatie nodig. Het klimaatverdrag van Rio is een voorbeeld, dat echter weinig hoopvol stemt. Zelfs Nederland komt de gemaakte afspraken niet na. In plaats van de voorgenomen reductie van uitstoot met 3 tot 5% ten opzichte van 1990, zal deze in 2000 10% erboven uitkomen³. Een verdrag zonder sancties zal alleen tot resultaat leiden als het directe eigenbelang tot naleving dwingt. Een kurk op de pijpen van Rijnmond, omdat men in India ook milieugebruiksruimte moet krijgen om CO₂ uit te kunnen stoten, is een illusie waar de milieubeweging zich niet op moet verlaten.

En omgekeerd zal India zich niet inhouden om ons te dienen. Klimaat en ozongat zijn voor arme landen een luxe-probleem, van later zorg. Voor ons is het een actueel probleem. Daarom, en niet vanwege rechtvaardigheid, is een verdrag van Kyoto, inclusief harde sancties en andere prikkels, gewenst. En als andere, armere, landen ons actuele probleem in de weg staan, kunnen we ze omkopen (compenseren, in welvaartsjargon) om zo onze eigen welvaartswinst te kunnen realiseren. Daarvoor is nodig dat ons probleem hier ook als zodanig ervaren wordt. En dat is weer de schone taak van de milieubeweging

1 Stuurgroep Koersen op duurzaamheid, *Samen-werken aan groene welvaart*, november 1996.

2 De vruchteloze discussie tussen C. Kruyt, Milieugebruiksruimte en duurzame ontwikkeling, en A. van den Biggelaar, L. Reijnders en P. van der Veer, Naschrift, in *ESB*, 23 februari 1994, blz. 181-184, bevestigt dit.

3 K. Knip. Beheersing broeikas-effect zware inspanning, *NRC Handelsblad*, 5 maart 1997, blz. 5.